

Mortadel·lo fa quaranta anys

Qui no ha llegit mai una historieta de Mortadel·lo i Filemó, la parella de detectius més popular del còmic espanyol? Ara fa quaranta anys van néixer de la mà del barceloní Francesc Ibáñez per encàrrec de Bruguera, l'editorial catalana que els va donar a llum.

Dos curiosos personatges anomenats Mortadel·lo i Filemó es van presentar fa quaranta anys a les pàgines de

l'històric *Pulgarcito*, un clàssic del còmic infantil espanyol creat l'any 1921 al si de l'editorial barcelonina que Joan Bruguera i Teixidó havia impulsat el 1912 amb el nom d'*El Gato Negro* i que posteriorment esdevindria Editorial Bruguera, SA. Mortadel·lo i Filemó, una parella de detectius que ja són patrimoni de l'ideari sociocultural del nostre país, es van gestar en el marc de l'Espanya grisa del No-Do, del primer Pla d'Estabilització, del naixement de la televisió i de les primeres vagues de treballadors a

Catalunya i a la Malva-rosa valenciana. Amb aquest incert referent social i polític, les extraordinàries peripècies i les situacions esperpèntiques viscudes per Mortadel·lo i Filemó semblaven premeditadament destinades a redimir la foscor del règim.

El pare de les criatures és el barceloní Francesc Ibáñez, ideòleg d'una nova manera d'entendre la historieta gràfica, virtut que li ha permès d'exportar els seus personatges arreu del món. "Fins aquell moment —explica Ibáñez— la historieta còmica es limitava a una pàgina amb un acudit inflat, un gag, a la darrera vinyeta. Jo vaig proposar que cada dues o tres vinyetes naixés una nova situació còmica. És una fórmula inspirada en el cinema de Harold Lloyd,

MIREIA MARGENAT

Charlot i Elvis i Costello". És indiscutible que Ibáñez ha creat escola. La seva manera d'enfocar i descriure les situacions sobre paper, el llenguatge planer i la diversitat de recursos amb què es guanya la complicitat del lector l'han convertit en un dels dibuixants amb més renom del panorama internacional. Només cal acostar-se cada any al Saló Internacional del Còmic de Barcelona i comprovar les enfervorides cues que es formen davant l'estand d'Edicions B –l'editorial en què actualment treballa Ibáñez– per aconseguir una dedicatòria del creador de Mortadel·lo i Filemó. El fenomen s'estén a altres països. A Alemanya, per exemple, s'han venut més de cinquanta milions d'àlbums de Mortadel·lo i Filemó –allà *Clever & Smart*–, circumstància que rebat la teoria que l'humor d'Ibáñez només és entès a l'estat espanyol. "És clar –argumenta Ibáñez– que quan ho traduïm intentem evitar frases fetes i situacions autòctones –una boina ho seria, per exemple– que puguin crear con-

fusió a l'estranger". Segurament part de l'èxit és el llenguatge universal del transformisme continuat de Mortadel·lo, capaç de convertir-se en qualsevol cosa gràcies al seu inacabable inventari de disfresses. Francesc Ibáñez, convençut que "el gag és sempre universal", assegura que no ha pensat de canviar mai l'anacrònica vestimenta de Mortadel·lo –levita negra i coll dur– i de Filemó –llacet sobre camisa blanca–, una altra de les claus que explica el grau de familiaritat que ha aconseguit generar la parella més famosa del còmic espanyol. Alguns sociòlegs teoritzen que l'èxit de Mortadel·lo i Filemó s'explica per la capacitat d'erigir-se en un signe d'identitat compartit.

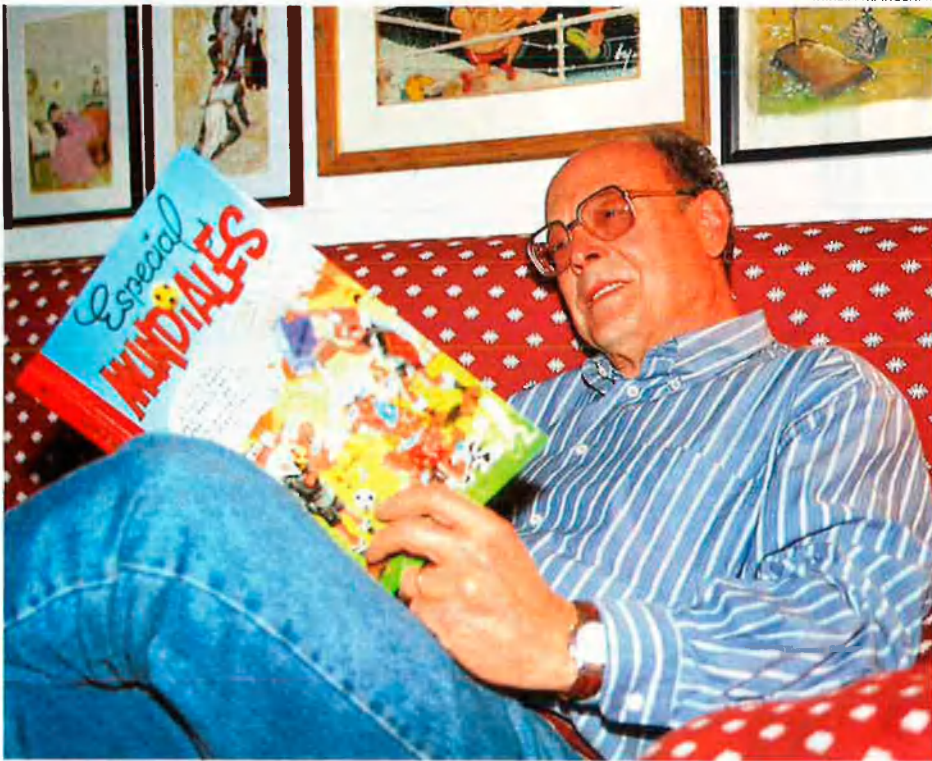
Garrots inofensius, corbes perilloses. Hi ha massa violència a les pàgines de Mortadel·lo i Filemó? Francesc Ibáñez ho té molt clar: "Moltes vegades l'antiga oficina de censura ens tornava la pàgina per "exceso de violen-

cia" quan un paio perseguia un altre amb un garrot a la mà. I això que les *Hazañas bélicas* anaven plenes de morts, carnatges i no passava res. Em venien ganes de preguntar al censor fins a quina talla podíem treure el garrot perquè ens permetessin publicar-lo". El polifacètic creador d'altres populars personatges de còmic com *Rompetechos*, *El Botones Sacarino* o *Pepe Gotera y Otilio* creu que la possible violència de les seves tires comporta sempre un gag o una situació còmica, però adverteix: "mai és violència per violència com en el cas del *manga* japonès, que, per altra banda, no és competència per al còmic autòcton perquè no crec que tingui gaire èxit a Espanya".

Mortadel·lo i Filemó haurien d'anar a demanar explicacions a l'oficina de censura per saber per què durant més de vint anys no van poder gaudir de presència femenina a les seves pàgines. Francesc Ibáñez recorda que "dibuixar una dona era un veritable problema, perquè la censura prèvia em

Francesc Ibáñez assegura que qui més pateix els quaranta anys de treball en Mortadel·lo i Filemó és la seva columna vertebral: "La tinc feta pols i les vèrtebres ja ballen soles."

MIREIA MARGENAT

Francesc Ibáñez ha fet evolucionar Mortadel·lo i Filemó al ritme dels canvis en la societat: "La secció política dels diaris em dona cada dia un munt d'idees."

tornava la imatge femenina sense corbes "perilloses". I per dibuixar una mena d'espàrrec capgròs preferia ometre la presència de qualsevol fèmina". Reconeix que aquest fet li ha costat més d'un comentari. "A vegades he sentit dir que no hi havia dones perquè els personatges són una mica *estranyets* i potser l'autor també ho és, d'*estranyet*". Com que no s'acostuma a canviar l'entorn social i familiar dels personatges del còmic, de moment, Ibáñez té clar que no pensa emparellar cap dels dos personatges, "costaria acceptar el Mortadel·lo com a cap de família", explica.

El Mortadel·lo de l'era Maas-tricht. És clar que la parella de detectius ha evolucionat amb el pas del temps. Tot i que no duen telèfon mòbil ni estan connectats a Internet –"no els fa falta", afirma Ibáñez– Mortadel·lo i Filemó no són impermeables als canvis socials i polítics. El tractat de Maas-tricht, la corrupció política, *Expedient X* o el Mundial de Futbol d'enguany són temes caricaturitzats per Ibáñez amb l'inestimable ajuda dels seus dos detectius. "La secció política dels diaris em dó-

na cada dia un munt d'idees. És veritat que les classes polítiques ens fan una competència deslleial, perquè sovint ells fan més conya que els meus personatges". Potser per aquesta raó Ibáñez recorda que la TIA –l'empresa on treballen Mortadel·lo i Filemó– va atrapar Luis Roldán abans que no ho fes la policia. Amb un to maliciós Francesc Ibáñez recorda que moltes vegades li han comentat que "el Mortadel·lo reflecteix el món polític perquè sempre s'està canviant de jaqueta per allò de la disfressa..."

Però s'ha de deixar clar que Francesc Ibáñez tampoc no és

dels qui surten al carrer i apunten tot el que troben curiós: "El meu sistema és clavar els colzes sobre l'estudi i espremer el cervell fins que surt la idea". Tot i que ha superat aquelles èpoques de Bruguera en què li encarregaven vint pàgines cada setmana –ara treu sis àlbums l'any– el ninotaire assegura qui més pateix els quaranta anys de Mortadel·lo i Filemó és la seva columna vertebral –"la tinc feta pols i les vèrtebres ja ballen soles"–, però reconeix sentir-se plenament satisfet de l'efemèride, que celebrarà amb l'edició d'un àlbum commemoratiu en el qual se'ns explicaran algunes interioritats de Mortadel·lo i Filemó –"com si fos un *paparazzi*", ironitza Francesc Ibáñez– desconegudes fins als nostres dies. Sembla que Francesc Ibáñez ha deixat enrere la malastrugança que l'acompanyava en els primers anys de professió: "Editorial on

anava, editorial que se n'anava a l'aigua: Chicolino, La Risa, La Prensa, Bruguera... Fins i tot vaig treballar una temporada al Banc Espanyol de Crèdit i ja hem vist el que li ha passat a Banesto".

Francesc Ibáñez, que amb un admirable sentit de la humilitat reconeix que li agradaria saber dibuixar, espera celebrar molts més aniversaris al costat de Mortadel·lo i Filemó, tot i que no oblidarà els altres personatges de la seva factoria –el seu preferit és l'hipermiop *Rompetchos*– que actualment es troben en estat latent tot esperant una nova oportunitat. Actualment Ibáñez concentra la seva tasca en els seus dos fills predilectes, traduïts a moltíssimes llengües –també el català–, per assolir l'objectiu d'arribar a celebrar en actiu el setantè aniversari de la còmica parella, un repte que va llançar ara fa cinc anys. Tenim Mortadel·lo i Filemó per anys...

Jordi Finestres